

Amerikas Palīdzības administrācijas misijas darbības sākums Latvijā 1919. gada aprīlī–jūnijā: Liepājas bērnu ēdināšana

First Steps of American Relief Administration in Latvia During April–June 1919: Food Distribution for Liepāja Children

Dokumentu publicēšanai sagatavojis, no angļu valodas tulkojis un komentējis
Translation and commentaries by

Ēriks Jēkabsons, Dr. hist.

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes

Vēstures un arheoloģijas nodaļas profesors

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, LV-1050

E-pasts: eriks.jekabsons@lu.lv

Neatkarības kara laikā 1919. gada sākumā Liepāja kļuva par Latvijas Pagaidu valdības darbības vietu, tomēr realitātē situāciju joprojām kontrolēja vācu okupācijas iestādes, kurām nesimpatizēja valdības orientācija uz Rietumu lielvalstīm. Rezultātā 1919. gada 16. aprīlī vācbaltiešu un vācu karaspēka vienības veica bruņotu valsts apvērsumu, pēc kura valdība bija spiesta turpināt ierobežotu darbību uz tvaikoņa *Saratov* klāja Liepājas ostas reidā un britu karakuģu apsardzībā. Šāds stāvoklis turpinājās līdz jūnija beigām, kad pēc igauņu un latviešu spēku uzvaras pār vāciešiem pie Cēsīm valdība varēja atgriezties Liepājā, bet jūlija sākumā – Rīgā.

Aplūkojamais laika posms Liepājā sakrīt gan ar Rietumu lielvalstu realizēto jūras blokādi, gan ļoti smagu humanitāro situāciju ilgstošā kara izraisīto procesu rezultātā. Tāpēc ASV Amerikas Palīdzības administrācijas (*American Relief Administration*, turpmāk – ARA) misijas ierašanās un darbības sākums, pievienojoties pilsētā jau esošajām ASV un Lielbritānijas politiski militārajām misijām, sniedza iedzīvotājiem un varas iestādēm neatsveramu atbalstu, faktiski novēršot pārtikas krīzes padziļināšanos. Turklāt amerikāņi aplūkojamajā laikā sniedza palīdzību uz parāda visiem iedzīvotājiem, bet īpašas programmas ietvaros bērniem – bez maksas.¹

1919. gada pirmajos mēnešos ARA misijas vairākās Austrumeiropas zemēs pārliecinājās, cik smagas sekas karš atstājis uz iedzīvotājiem, īpaši bērniem, to varētu saukt par sociālu katastrofu (Austrumpolijā, kur apstākļi bija līdzīgi tiem, kādi pastāvēja dažās Latvijas daļās, iedzīvotāji pārtikuši no “saknēm, zālēm un koku mizām”, bet bēgļi, atgriežoties no austrumiem, atraduši vienīgi drupas, kā arī krituši

par upuriem slimību epidēmijās un cietuši badu). Secinājums bija – jāsniedz pastiprināta palīdzība bērniem gan humanitāru apsvērumu dēļ, gan tāpēc, lai “nodrošinātu valsts pastāvēšanu nākotnē spēcīgas, veselīgas paaudzes rokās”.² Pavasarī ARA vadītājs Herberts Hūvers (*Herbert Hoover*) izdeva instrukciju par Bērnu fonda izveidošanu un palīdzību Eiropas valstu bērnu ēdināšanā, turklāt tika paziņots, ka Igaunijai bērnu ēdināšanai uz četriem mēnešiem izdalīti 80 000 dolāru, Latvijai – 40 000 un Lietuvai – 72 000 dolāru (finanšu apjoms bija atkarīgs no ziņām par iedzīvotāju skaitu, un šajā laikā ARA operēja ar šādiem skaitļiem: Igaunijā – 2 miljoni, Latvijā – 800 000, Lietuvā – 1 200 000 iedzīvotāju).³ Maijā H. Hūvers ARA administrācijā Parīzē izveidoja arī Bērnu nodaļu (*Children's Division*), kas dažkārt tika dēvēta par biroju.⁴

3. aprīlī ARA Eiropas vadība palīdzībai Latvijā un Lietuvā nepieciešamo summu apsprieda ar Bērnu palīdzības biroja vadību, un drīz H. Hūvers apstiprināja bērnu palīdzības programmu Lietuvai (18 000 dolāru) un Latvijai (21 000 dolāru), ko pagaidām koordinēs misija Varšavā.⁵ Savukārt 24. aprīlī tika apstiprināta oficiāla ARA bērnu ēdināšanas programma, kas paredzēja pirmajos trijos mēnešos vienu maltīti dienā 500 kaloriju apmērā piešķirt 20 814 bērniem Igaunijā, 19 052 – Lietuvā un 10 450 – Latvijā.⁶ ARA vadība apzinājās, ka šī ir tikai neliela daļa bērnu, kam nepieciešama papildu ēdināšana, jo pēc vispārpieņemtas formulas tika aprēķināts, ka Latvijā no apmēram 1 500 000 iedzīvotāju bērni ir aptuveni 25% jeb 375 000, no kuriem savukārt 33% jeb 125 000 ir bāreņi vai trūcīgu vecāku bērni. H. Hūvers sākotnēji izvirzīja nodaļai divus uzdevumus: kritiskās situācijas laikā nodrošināt trūcīgajiem bērniem vienu maltīti dienā un sadarbībā ar amerikāņiem izveidot pastāvīgu vietējo iedzīvotāju pārstāvju komiteju, kura nākotnē kļūtu par valsts mēroga centru, kas koordinētu palīdzību

bērniem. Par galvenajiem darbības mērķiem misijām tika noteikts: 1) organizēt pārtikas un citu nepieciešamo lietu piegādes, nodot tās izdalīšanai vietējai organizācijai; 2) ar amerikāņu inspektoru starpniecību kontrolēt darbu uz vietām; 3) ar vietējo komiteju starpniecību veikt sīku un precīzu amerikāņu un vietējo valdību piegādāto materiālu uzskaiti.⁷

Maija otrajā pusē pēc vācu apvērsuma izraisītās aizkavēšanās Liepājā no vietējiem iedzīvotājiem tika izveidota pilsētas bērnu ēdināšanas komiteja. 30. maijā ARA misijas vadība Liepājas pilsētas valdes telpās sapulcināja garīdzniekus, bērnu patversmju vadītājus, preses un sabiedrības pārstāvjus (“80 vadošos Liepājas pilsoņus”) un iepazīstināja ar darbības plānu, kas paredzēja Liepājā ēdināt 2000 bērnu.⁸ 3. jūnijā H. Hūvers personiski informēja misijas vadību Liepājā, ka bērnu ēdināšanas programmai Latvijā asignēti 100 000 dolāru, Latvijai piešķirtas 343 tonnas pārtikas (26 t kakao, 51 t cukura, 75 t piena, 108 t miltu, 34 t pupu un zirņu, 35 t rīsu, 14 t speķa) 100 000 dolāru vērtībā, bet 8657 dolāri jāpiešķir vietējai valdībai.⁹

2. jūnijā no rīta iznīcinātājā *Lee* no Dancigas Liepājā ieradās ARA misijas vadītāja Džona Grūma (*John Groom*) vietnieks – kapteinis medicīnas doktors Tomass Džeimss Orbisons (*Thomas James Orbison*).¹⁰ Dienasgrāmatā viņš atzīmēja, ka ostā bijis daudz karakuģu ar plakātiem, uz kuriem rakstīts *Armistice* (pamiers). Viņu sagaidījis Dž. Grūms un pavadījis uz ARA biroju viesnīcā “Roma”, no kurienes visi devušies uz viesnīcu *Petersburg*. Pirmajā pilsētas apskatē T. Dž. Orbisons ievērojis droškas (ormaņu ratus) un to braucējus (zirgi – mazi un kārni, ormaņi – parupji), redzējis dzintaru, daudz vācu karavīru un trūcīgi ģērbtu cilvēku.¹¹ 4. jūnijā tika oficiāli izveidota ARA Bērnu palīdzības fonda nodaļa Kurzemē, kuras vadību uzņēmas T. Dž. Orbisons,¹² bet Liepājas rajona Amerikāņu trūcīgo bērnu pabalsta centrālā komiteja faktiski pildīja

savas funkcijas visā Kurzemē. Vietējo iedzīvotāju komitejas valdē bija pieci locekļi, bet apakškomitejā darbojās apmēram 50 vietējās sabiedrības sieviešu. 7. jūnijā tika izvēlētas piemērotas vietas virtuvju iekārtošanai, 9. jūnijā, klātesot pilsētas galvam Ansim Buševicam, apsprieda to atvēršanu centrālkomitejā, 10. jūnijā – ar vietējām komitejām. 11. jūnijā pats T. Dž. Orbisons medicīniski izmeklēja 82 bērnus un konstatēja, ka 33 no viņiem nekavējoties nepieciešama ārstēšana, ieskaitot ķirurģisku iejaukšanos. Pēc tam, kad publiskās vietās bija izlikti tipogrāfiski iespiesti paziņojumi, 11. jūnijā pārtikas saņemšanai tika reģistrēti 718 bērni (166 vecumā no 5 līdz 7 gadiem, 552 – līdz 5 gadiem), kā arī piecas topošās māmiņas. 12. jūnijā tika reģistrēti vēl 338 bērni un darbību sāka trīs virtuves Vecliepājā (sākotnēji – apmēram 400 bērni) un Jaunliepājā (apmēram 200 bērni līdz piecu gadu vecumam), bet vēlāk bērnu skaits un vecums tika ievērojami palielināts, turklāt no paša sākuma viena virtuve bija paredzēta īpaši ebreju bērniem. T. Dž. Orbisons šajā dienā ierakstīja dienasgrāmatā:

“[Vecliepājā] bērni var sēdēt pie maziem galdiem labi apgaismotā telpā. Visi ir priecīgi [...] Kopā ar majoru Brūkingu¹³ un citiem virsniekiem apmeklēju šo virtuvi. Piezvanīju pulkvedim Grūmam un nodevu ziņojumu. Rīta reģistrācijā mātes un bērni piepildīja pieņemamo telpu, bet pēc tam tika ieviesta zināma kārtība. Mums palīdz vairākas jaunas kundzes un kungi. Pēcpusdienā apskatīti 26 bērni.”

Līdzīga dienas kārtība T. Dž. Orbisonam bija arī turpmāk.¹⁴ Viņš atcerējās sava darba sākumu Kurzemē:

“Lielās bērnu reģistrācijas istabas pirmajā dienā bija pilnas ar bērniem un viņu mātēm. Viņi bija dzirdējuši par baltaizī, bet daudzi nekad nebija to garšojuši. Kakao

viņiem bija tikai sapnis. Kamēr tika reģistrēti pilsētas bērni, mēs nolēmām sākt izdalīt pārtiku pilsētas patversmēs, kur visi bērni jau bija reģistrēti. 5. jūnijā mēs pirmo reizi izdalījām pārtiku 11 institūcijās Liepājā. Šo bērnu prieks un pateicība bija milzīga, viņi pulcējās ap mums, skūpstīja mūsu rokas un mēģināja mums pieskarties, it kā lai iegūtu kādu [maģisku] vērtību no amerikāņu virsnieka personas. 12. jūnijā mēs bijām gatavi atvērt trīs sabiedriskās virtuves, kuras spēja apkalpot vairāk nekā 10 000 bērnu. Viena tika izveidota atsevišķi ebreju bērniem. Mēs reģistrējām topošās māmiņas trīs mēnešus pirms bērna dzimšanas. Mēs tāpat ēdinājām mātes deviņus mēnešus, kamēr viņas baroja bērnus [pēc piedzimšanas]. No paša mūsu darbības sākuma noskaņojums pilsētā mainījās. No apātijas un nomāktības tas mainījās uz sajūsmu un atdzimšanu.”¹⁵

Turpmākajās nedēļās misijas darbība tika izvērsta arī provincē.¹⁶

Šeit publicēts Stenforda Universitātes Amerikas Palīdzības administrācijas misijas bērnu ēdināšanas Liepājas nodaļas vadītāja T. Dž. Orbisona 1919. gada jūnija otrajā pusē sastādīts pārskats par darbību Liepājā, sākot ar pavasari. Pārskats glabājas Hūvera institūta arhīva Amerikas Palīdzības administrācijas misijas kolekcijā. Sākotnēji sniegts ziņojums oriģinālvalodā, kam seko tulkojums ar komentāriem un piezīmēm. Ziņojums ir unikāls un nozīmīgs, jo no tā gūstam informāciju par periodu Liepājā 1919. gada otrajā trešdaļā, kad pilsēta vēl arvien atradās vācu okupācijas iestāžu kontrolē, turklāt par šo laika posmu Latvijas historiogrāfijā pieejamā informācija ir trūcīga. Par pilsētas iedzīvotāju sociālo stāvokli informācijas ir vēl mazāk, un ziņojums labi atspoguļo, kā notika pilsētas iedzīvotāju apgāde ar pārtiku vācu okupācijas laikā Pirmā pasaules kara un arī Neatkarības kara laikā. No publicētā materiāla labi redzams, kādā veidā pēc Vācijas pilsētu parauga

funkcionēja kartiņu sistēma, kas nodrošināja iedzīvotāju tainīgu apgādi ar pārtiku, kāds bija Liepājas ostas tehniskais stāvoklis, kādā situācijā atradās Liepājas iedzīvotāji, īpaši bērni, laikā, kad pilsētu vēl pilnībā un pēc 1919. gada 16. aprīļa vispār nekontrolēja

Latvijas Pagaidu valdība, tas sniedz informāciju arī par pārtikas cenām 1919. gada vasaras sākumā pilsētā un par citiem būtiskiem faktoriem, kuri palīdz labāk izprast kopējo stāvokli šajā sarežģītajā Neatkarības kara posmā.

Document

Military History and Food Distribution

The occupation of Libau and the greater part of Courland by the German military forces took place in May 1915.

The military authorities at once inaugurated the rationing of the civil population of the city, the foodstuffs being principally supplied by requisitions on the farmers. The rationing was accomplished by a system of cards issued to each inhabitant such as bread, potato card milk cards, etc., which entitled the holder of purchase from public stores, the allotted amounts of supplies at certain fixed prices which were in most cases very reasonable. The ration was meager at nests and often reduced below the fixed standard by shortage of supplies.

On November 15th, 1918, the German Military Authorities returned the conduct of the city affairs to the civil population to handle the business of providing and distributing supplies and meat, and the management of other emergencies caused by the unsettled political conditions, in addition to the regular affairs of the city government.

There was organized as a part of the city government the following:

FIRST: a Board of Supply, charged with the duty of supply and distribution of foodstuffs.

SECOND: Social Supporting Section with special duty of caring for the poor, and the Workingmen's Exchange.

The organization of Board of Supply consists of a President and Council of seven members elected by the City Duma. This Board is composed of four Letts, two Jews, one Pole and one Balt. The manager and other employees are appointed by the City Council. The manager is Mr. F. Bauer, a Baltic German, and a man of considerable ability. He has been in charge of the food distribution when it was under German Military Control and is largely responsible for the excellent results being accomplished. The office staff numbering about fifteen, is about one-half Balts, the balance being divided between Letts, Russians and Jews. Other sub-divisions of the Board of Supplies are the Food Card Section, the Supply Section, Market-House Management, Slaughter-House Management, and meat inspection Department.

The system of issuing food cards has been very well worked out. A register is kept of all inhabitants of the city, giving name, nationality, occupation, place of residence, and if head of a family, the number of dependents. Separate food-cards are issued – some of them for monthly periods and some covering three-month periods. They were also separate cards issued for different commodities – such as bread cards, potato cards, meat cards, milk cards and general produce. There has also been in use a special workmen's

bread card, which was at one time issued to men doing hard labor and holder of such card was entitled to an additional ration of bread. The cards are printed in different colors for each separate period to avoid the possibility of use of expired cards. To avoid substitution cards of different sizes were printed for different uses. The cards were all of the same general character, all having detachable coupons bearing the date of issue and period covered. Most of them have no special quantity of food indicated for each coupon, as the rations have been so frequently varied to accommodate themselves to the variable supply. For instance, during the past three months one coupon from a bread card was only good for purchase of 114 grams of flour or 150 grams of bread, while at the present time due to the increased supply being received from the American Relief Administration, this amount has been doubled.

The produce cards are not dated but each coupon is numbered, and the people are advised by notices in the papers and bulletins as to the nature of the supplies for which certain numbered coupons may be exchanged. These supplies consist of herring, soap, fats, salt, beans, and other vegetables, which the supply department is from time to time able to obtain.

The milk cards are of two kinds, those good for the purchase of milk at 60 kopeks per pint, and another issued to the sick and poor. These latter are only issued on a doctor's certificate which specifies the quantity and date that recipient is entitled to purchase. These two varieties of milk cards are divided into three kinds, each coupon good for the purchase of respectively one-quarter, one-half, and one pint of milk.

There is an excellent system of records kept, from which can be ascertained on a moment's notice just what cards each individual or head of family has drawn. Every effort is made to have unused cards turned in by everyone leaving the city, these being filed away and returned to the holder on his return.

SUPPLY DEPARTMENT

It is the duty of the Supply Department to obtain and distribute all supplies purchased for the subsistence of the population, which numbers at the present time about 60,000. During the time of the German occupation this was looked after by the military authorities who secured the bulk of these supplies by requisitions placed on the farmers of the surrounding districts. This requisitioning was so frequent and called for food in such quantities, that at the present time in the country tributary to Libau a number of the farmers are said to be practically in a state of destitution. In consequence of this system, the German authorities were able to supply a more abundant ration than is possible at the present time, although at best it was insufficient for the proper sustenance of the population. Theoretically, the ration was as follows, but was frequently reduced below these figures owing to shortage of supply:

Breadstuffs –	per	person	per day:	225	grams
Potatoes –	“	“	“	300	“
Fine Barley –	“	“	“	75	“
Meat –	“	“	week	150	“
Sugar –	“	“	month	125	“
Salt –	“	“	“	750	“

The prices at which these foodstuffs were sold to the people holding cards by the authorities during the German occupation are shown below. For the purpose of comparison, the present prices are shown in the next adjoining column:

Bread	1 Lb. Russian (about 400 grams)	13 Kopeks	65 Kopeks
Potatoes	1 Lb.	5	none
Grits	1 Lb.	30	“
Meat	1 Lb.	83	“
Sugar	1 Lb.	125	“
Salt	1 Lb.	14	10 Kopeks
Milk	1 Stef “ (1,2 Liter)	32	60–80 Kopeks

At the present time, the city has no stock of commodities other than American flour and salt, except a small supply of potatoes, rye flour, and herring, which is being used in the maintenance of the public kitchens and of the city charitable institutions.

The population has been obliged to supplement their bread ration and to secure all other supplies in the open market, the prices being paid for such supplies today are as follows:

Flour	1 Lb. Russian (about 400 grams)	2 Roubles
Bread (Rye)	1 Lb.	2
Bread (Wheat)	1 Lb.	3
Potatoes	1 Lb.	35 Kopeks
Grits	1 Lb.	2 Roubles
Meat	1 Lb.	3.50–5.00 Roubles
Pork (Fresh)	1 Lb.	5.00–6.00
Pork (Smoked)	1 Lb.	9.00–10.00
Ham	1 Lb.	9.00–10.00
Lard	1 Lb.	15.00 Roubles
Butter	1 Lb.	8.00
Sugar	1 Lb.	8.00–12.00 Roubles
Milk	1 Stof (1.2 Liter)	1.20 Roubles
Eggs	each	40–60 Kopeks

On April 6th the city administration reported that there was on hand only about three weeks supply of Rye flour and no prospects of securing any further supply. There was also on hand at that time 100 tons of potatoes, 65 tons of barley, no sugar, meat, salt, fish, or fats. The city owns about 200 cows which are kept on neighboring estates and is able to supply at the present time about 1200 pints per day. Meat was formerly obtained by requisitioning cattle, but at the present time the City is forced to purchase in the open market the small amount of meat needed for making soup in the city kitchens.

The flour now being brought in by the American Relief Administration is delivered to the Supply Department, one week's supply at a time, each Thursday. It is transferred from the American Relief Administration warehouse to the City warehouses, and issued from these warehouses on Fridays and Saturdays to the bakers to be baked into bread, or to three separate depots to be sold as flour. One of these is in the City Store in old Libau;

another the City Store in new Libau; and another and most important the Peter's market. The flour is sold at the rate of 70 Kopeks per pound, and is distributed as follows:

To bakers for making bread for sale:	60%
For baking bread for municipal use:	20%
To be sold as flour:	15%
For use in City institutions:	5%

The above percentages vary somewhat from week to week, dependent on the supply, as wherever possible Rye Flour, or Grits made from flour is used in the city kitchens in preference to using American flour.

There are in all 110 bakers who receive flour from the Board of Supply. This flour when worked into bread, must be sold at 65 Kopeks per pound to holders of bread cards, and the bakers are held strictly responsible for turning in each week a sufficient number of bread cards to cover the entire amount of flour which has been furnished them. It is estimated that 100 pounds of flour will produce 133-1/3 pounds of bread. This gives the bakers a profit of 16-2/3 Roubles on each 100 pounds of flour; out of which they must pay for the yeast and all other expenses.

A BRIEF HISTORY OF THE LATVIAN GOVERNMENT

[...]

PORT OF LIBAU

Owing to the allied blockade all entries and departures of ships have been controlled by the British. The two principal ports and the only ones need to be considered for revictualling Latvia and Lithuania are Libau and Riga. The harbor of Libau consists of a roadstead protected by masonry breakwaters, and an inner harbor, an outer harbor, which can accommodate vessels drawing up to twenty-five feet.

The inner harbor has berthing capacity for twenty-five vessels of twenty-five hundred to three thousand tons burden, and the outer harbor for three. All docks have railroad tracks which are originally of Russian 60-inch gauge, which have with one unimportant exception been altered since 1915 to the German 57-inch. The harbor authorities have only six tugs in commission at present. The unloading facilities are poor, consisting of one floating crane of 75 tons capacity. One 25-ton stationary steam crane, and the stationary coal handling crane and other port facilities are being operated by the Latvia government. When these investigations were made the railroads were being operated by German military forces.

Help can be easily obtained as there are many idle men in this vicinity. The lowest wage scale for ordinary labourers is seven Roubles fifty Kopeks per day and fifty per cent for all overtime. All labor Unions are comparatively strong and have an eight hour day. As a whole the labor situation is comparatively quiet, and the future looks much brighter for the poor classes, as small vessels are coming in from Sweden and Holland with small cargoes.

The facilities for unloading up to this time have been very poor, on account of shortage of tugs to tow the food ships inside the harbor. After the ship has been docked the facilities for handling the food to the warehouse is very slow. This is done with small

carts drawn by one horse and therefore causing a large demurrage on every ship and up to this time the average demurrage per ton has been six dollars. The delay of unloading was principally due to disposition and shifting of cargoes.

The worst unloading was from the "Lake Charlotte" which unloaded 100 tons in one half day, this cargo was unloaded from one hatch onto a lighter and towed inside the harbor, which necessitated double handling of the cargo. The "Lake St. Claire" was one of the best unloadings, as 287 tons were unloaded in one day, the unloading taking place from both hatches.

ADMINISTRATIVE DATA

After arrival in Libau of the "Lake Wimico" it was necessary to secure on short notice store space for 279 metric tons of flour, 43 tons of Bacon, 4 tons of evaporated milk which was procured in outer harbor from East Asiatic Steamship Company located at Sakhalin, this being a large wooden warehouse. The Grain Corporation and A.R.A. was relieved of further liability by a written agreement between East Asiatic Steamship Company. A rental of 200 Ost Roubles per month was paid for this storage space.

[...]

At this time conditions in Libau were very unsettled and owing to the fact that many people were idle, and food supplies extraordinarily scarce and armed guard furnished by the German Military Authorities were placed around the building.

When we first arrived the City was occupied in the neighborhood of 25,000 German troops of which discipline was very low among the soldiers, but the officers showed high respect to all members of the A.R.A. and in diplomatic matters co-operation was carried on between the two very successfully.

On May 27th the U.S.S. "Lake Mary" arrived in port at 11 A.M. which discharged, at this port 913 tons of flour, 15 tons of sugar, 2-1/2 tons of Cocoa which was stored in a warehouse located in the inner harbor formerly known as a Customs' Warehouse all rent and expenses being kept by the Children Relief Committee. This building was also guarded by German troops furnished by the German Authorities until the departure of the German troops on May 25th on which all affairs in the city were turned over to the Letts.

On June 12th, 7 A. M. the Danish Steamer "Tyr" requisitioned by the Shipping Board arrived in Port but due to shortage of Lettish tugs the ship did not dock until June 13th. This ship's cargo consisted of 1574 tons of Flour, 284 tons of Beans, 313 tons of Lard and 335 tons of milk. All store space at that time being occupied it was necessary to secure another warehouse. As these goods were practically all for Lithuanian Government a representative then in Libau leased a large brick warehouse opposite the Custom's Warehouse with a capacity of about 6000 tons and the Lithuanian Government paying all expenses.

On arriving an office was opened up in the Hotel Rom located in the center of Libau. It consisted of a general office and reception room and a private office for the chief of the mission and was obtained at a rental of 25 Ost Rubles per day.

On June 4th, 1919, the Officers sub-leased from Baroness Irma Merbach an apartment on the ground floor at No. 3 Lilienfeld Strassen. This apartment consisted of six rooms with dining room, bath room and veranda. The baroness furnished all light, heat and water with no additional charge and also attended to preparing of meals, service, and laundry. The A.R.A. furnished rations, soap, etc. and was responsible for damage done to premises.

This being more on the plan of a Club for the Americans and more private and much cheaper than hotels worked out very successfully. The rental was 1700 Ost Rubles per month.

On June 15th a similar place was leased for the accommodation of the enlisted men at No.16 Wilhelminen str. for situating of two sleeping rooms and a dining room for which the monthly rental was 220 Ost Rubles. Later when additional personnel arrived accommodations were procured at 16 Wilheminen Str. at a rental of 125 Roubles per month for two sleeping rooms.

The buildings here before mentioned cover all buildings occupied by the A.R.A. during its existence up to August 1st.

[...]

PROGRAMS

[...]

FINANCE AND DISTRIBUTION PERSONEL

[...]

REGIONS COVERED BY LIBAU SECTION

[...]

CHILDREN'S RELIEF IN LIBAU, by T. J. Orbison, M[edical] C[orps]

Beginning on June 5th to deliver food to 613 children in eleven institutions in this City, we are now feeding in excess of 5,000 at our three kitchens – two in Old Libau (one Jewish) and one in New Libau. Our system of registering applicants for food and checking up individual cases, which has proved efficient and workable, is as follows:

We advertised by hand bills proclamations that the A.R.A. was prepared to issue food sent by the people of America to the destitute children here, and stated that such children in Libau up to seven years must be registered at a certain place and times we had volunteer workers under our personal supervision who have made a careful registration of every child.

In addition to this they have kept a list of those doubtful cases that were not in sufficiently destitute condition to warrant our help. This system of control has worked well. To each case accepted is issued a green card which has a space for each day of the month, the name and address, and date. Each case is given one card for which they are held responsible; it is not interchangeable and if lost or otherwise disposed of it is useless. In only one case to my knowledge has an extra card given to a woman who lost one belonging to one of her children. We checked up that case to our satisfaction and after three days gave her another one.

These cards are presented at the kitchens and represent a supplemental ration of 160 grams. Our committee has issued recipes to the kitchens that admit of a change of food from day to day. As stated in former reports, we require the food to be eaten at our kitchens except in exceptional cases; e.g. – in cases of whooping cough, tuberculosis and other communicable diseases; also in cases of illness which prevents the child from coming to the kitchen.

We are feeding many pregnant women. We also feed the mothers who have a child at breast in addition to giving the child milk. In this connection I would repeat that we have organized a bottled milk issue department for the benefit of children under one year of age.

The physical examination of sick children has been conducted by me in person, and I have examined in excess of 700 children. This has been a good incident in our general program.

I would report with great satisfaction that the local Red Cross has bought and paid for under our supervision and advice a sanitarium site for tuberculous children. Also, the City authorities have notified the chief of very disreputable House of Correction that he is to be relieved of his post and have chosen his successor.

As to the system of keeping records of the weight of each child in the institutions supplied by us with food, I would report that in every case there has been an increase in the total weight of the children; for instance, in 89 children gained 65 pounds in 21 days, etc. We feel that this is especially significant because at this time of year the children are more active out.

OUTSIDE OF LIBAU

Accompanied by members of our Central Committee I have organized 25 local committees in as many communities throughout Latvia. Thus, we have situated in every part of the state strong committees which report to us and which are carrying out our instructions.

I have visited most of them more than once and am satisfied that they are doing excellent work. At present we are feeding in excess of 12,000 children, not including the region administered by Riga.

From Libau are fed most of these communities, but there are a few in the neighbourhood of Riga that are administered from that City.

This arrangement has proven a good one. My efforts have not been confined to the actual feeding, but have been extended into the sphere of sanitation, hygiene, and personal health.

This has been deeply appreciated by the people and has led them to believe that the Americans are truly their friends.

I believe our efforts have born good fruit and that the field should be ready for future increase of friendly and commercial intercourse between this country and the United States.

Dokuments

Militārā vēsture un pārtikas sadale

Vācu karaspēka okupācija Liepājā un lielākajā daļā Kurzemes¹⁷ sākās 1915. gada maijā.

Militārās varas iestādes uzreiz ieviesa pilsētas civiliedzīvotāju apgādi ar pārtiku, tās krājumus sagādājot galvenokārt ar zemniekiem uzliktām rekvizīcijām. Izdale tika nodrošināta ar pārtikas kartiņu sistēmu, tās izsniedza katram iedzīvotājam maizei, kartupeļiem, pienam u. c., un kartiņas īpašniekam bija tiesības nopirkt konkrētu [attiecīgo produktu] daudzumu sabiedriskajos veikalos par noteiktām cenām, kuras lielākajā daļā gadījumu bija ļoti saprātīgas. Paredzētās devas bija trūcīgas un bieži tika samazinātas zem noteiktā daudzuma, jo trūka krājumu.

1918. gada 15. novembrī vācu militārās varas iestādes atļāva pilsētas lietas atkal kārtot civiliedzīvotājiem, tai skaitā pārtikas un gaļas sagādi un sadali, kā arī risināt ārkārtas situācijas, ko izraisījis politiskais sajukums, un pilsētas pašvaldības parastos jautājumus.

Kā pilsētas pašvaldības sastāvdaļa tika izveidotas šādas [institūcijas]:

PIRMAIS: pārtikas valde, kuras pienākums ir sagādāt un sadalīt pārtikas krājumus.

OTRAIS: sociālās palīdzības nodaļa, kurai ir īpašs pienākums rūpēties par nabagiem un par strādnieku sadali.

Pārtikas valde sastāv no priekšsēdētāja un septiņu locekļu padomes, kurus ievēlējusi dome. Šajā valdē ir četri latvieši, divi ebreji, viens polis un viens vācbaltietis. Vadītāju un citus darbiniekus ieceļ pilsētas valde. Vadītājs ir F. Bauera kungs, vācbaltietis, vīrs ar ievērojamām spējām. Viņš ir vadījis pārtikas sadali, kad tā atradās vācu militāro iestāžu pārziņā, un ir lielā mērā atbildīgs par tās lieliskajiem rezultātiem. Iestādes darbinieku skaits ir ap piecpadsmi, apmēram puse no viņiem vācbaltieši, pārējās vietas sadalītas starp latviešiem, krieviem un ebrejiem. Citas Pārtikas valdes apakšnodaļas ir Pārtikas kartiņu nodaļa, Krājumu nodaļa, Veikalu vadība, Kautuves vadība un gaļas pārbaudes daļa.

Pārtikas kartiņu izsniegšanas sistēma ir ļoti labi izstrādāta. Ir izveidots visu pilsētas iedzīvotāju reģistrs, kurā norādīts [katra] vārds, tautība, nodarbošanās, dzīvesvieta un ģimenes galvam – viņa apgādājamo skaits. Tiek izsniegtas atsevišķas pārtikas kartiņas – dažas mēnesim, dažas trīs mēnešu periodam. Pastāv arī atsevišķas kartiņas dažādiem produktiem – ir maizes kartiņas, kartupeļu kartiņas, gaļas kartiņas, piena kartiņas un [kartiņas] pārējiem produktiem. Tāpat tiek izmantotas īpašas strādnieku maizes kartes, kas tiek katru reizi izsniegtas vīriešiem, kuri veic smagu darbu, un tādas kartiņas īpašniekam ir tiesības uz papildu maizes devu. Katra atsevišķa laika posma kartiņas ir nodrukātas dažādās krāsās, lai izvairītos no nederīgu kartiņu izmantošanas. Lai nepieļautu kartiņu nepareizu lietošanu, tās tika iespiestas dažādos izmēros atkarībā no tā, kādam mērķim paredzētas. Visas kartiņas bija viena veida, visām ir klāt noplēšami kuponi, uz kuriem ir izsniegšanas datums un derīguma termiņš. Lielākajai daļai uz katra kupona nav norādīts konkrēts pārtikas daudzums, jo izsniedzamās devas bieži tiek mainītas, lai pielāgotos dažādajiem krājumiem. Piemēram, pēdējo triju mēnešu laikā viens kupons no maizes kartiņas bija derīgs, lai iegādātos 114 gramus miltu vai 150 gramus maizes, kamēr pašlaik, pateicoties Amerikas Palīdzības administrācijas piegādātajiem krājumiem, minētais daudzums ir divkārtots.

Produktu kartiņas nav datētas, taču katrs kupons ir numurēts, un cilvēki ar paziņojumiem laikrakstos un biļetenos tiek informēti par produktiem, pret kuriem var apmainīt noteiktu numuru kuponus. Šajos krājumos ir siļķes, ziepes, taukvielas, sāls, pupas un citi dārzeņi, kurus Krājumu daļa laiku pa laikam spēj iegādāties.

Piena kartiņas ir divu veidu – tādas, ar kurām var nopirkt pienu par 60 kapeikām pintē,¹⁸ un tādas, ko izsniedz slimajiem un trūcīgajiem. Šīs pēdējās tiek izsniegtas, vienīgi uzrādot ārsta apliecinību, kurā norādīts daudzums un datums, kad saņēmējs ir tiesīgs [pienu] nopirkt. Šīs dažādās piena kartiņas ir trīs veidu, un katrs kupons der attiecīgi, lai iegādātos vienu ceturtdaļu, pusi vai vienu pinti piena.

Darbojas lieliska pierakstu sistēma, kurā ātri iespējams iegūt informāciju par to, kādas kartiņas katra persona vai ģimenes galva ir izņēmusi. Tiek darīts viss iespējamais, lai panāktu, ka ikviens, kurš atstāj pilsētu, atdotu neizmantotās kartiņas, – tās tiek saglabātas un atdotas to īpašniekam, kad viņš atgriežas.

KRĀJUMU DAĻA

Krājumu daļas pienākums ir sagādāt un sadalīt visus krājumus iedzīvotāju uzturēšanai, pašlaik ir 60 000 [iedzīvotāju]. Vācu okupācijas laikā krājumus pārraudzīja militārās iestādes, kuras lielāko daļu no tiem nodrošināja ar apkārtējo apkaimju zemniekiem uzliktām rekvizīcijām. Rekvizīšana notika tik bieži un pārtika tika ievākta tādos daudzumos, ka pašlaik lauku rajonos ap Liepāju, kur tiek ievāktas nodevas, daļa zemnieku praktiski atrodas trūkumā. Pateicoties šai sistēmai, vācu varas iestādes spēja izsniegt lielākas pārtikas devas, nekā ir iespējams pašreiz, kaut arī pat labākajā gadījumā tās nebija pietiekamas, lai iedzīvotājiem [nodrošinātu] pienācīgu uzturu. Teorētiski devas bija šādas, taču tās bieži vien bija mazākas par šiem skaitļiem, jo krājumu nepietika:

Maizes izstrādājumi –	katrai	personai	katru dienu:	225 grami
Kartupeļi –	“	“	“	300 “
Smalkie mieži –	“	“	“	75 “
Gaļa –	“	“	nedēļā	150 “
Cukurs –	“	“	mēnesī	125 “
Sāls –	“	“	“	750 “

Cenas, par kādām varas iestādes vācu okupācijas laikā šos pārtikas produktus pārdeva iedzīvotājiem, kuriem bija kartiņas, ir redzamas zemāk. Lai varētu salīdzināt, pašreizējās cenas ir parādītas blakus pievienotajā kolonnā:

Maize	1 krievu mērc[īņa] (apēram 400 grami) ¹⁹	13 kapeikas	65 kapeikas
Kartupeļi	1 mērc.	5	nav
Auzu pārslas	1 mērc.	30	“
Gaļa	1 mērc.	83	“
Cukurs	1 mērc.	125	“
Sāls	1 mērc.	14	10 kapeikas
Piens	1 stops ²⁰ (1,2 litri)	32	60–80 kapeikas

Pašlaik pilsētai nav citu krājumu kā vienīgi amerikāņu milti un sāls, izņemot nelielu daudzumu kartupeļu, rudzu miltu un siļķu, ko izmanto sabiedrisko virtuvju un pilsētas labdarības iestāžu uzturēšanai.

Iedzīvotāji ir spiesti papildināt savas maizes devas un iegādāties visus citus krājumus brīvajā tirgū, un cenas, kas par šiem krājumiem jāmaksā, patlaban ir šādas:

Milti	1 krievu mērc[īņa] (ap 400 grami)	2 rubļi
Maize (rudzu)	1 mērc.	2
Maize (kviešu)	1 mērc.	3
Kartupeļi	1 mērc.	35 kapeikas
Auzu pārslas	1 mērc.	2 rubļi
Gaļa	1 mērc.	3,50–5,00 rubļi
Cūkgaļa (svaiga)	1 mērc.	5,00–6,00
Cūkgaļa (kūpināta)	1 mērc.	9,00–10,00
Šķiņķis	1 mērc.	9,00–10,00
Speķis	1 mērc.	15,00 rubļi

Sviests	1 mārc.	8,00 rubļi
Cukurs	1 mārc.	8,00–12,00 rubļi
Piens	1 stops (1,2 litri)	1,20 rubļi
Olas	katra	40–60 kapeikas

6. aprīlī pilsētas pašvaldība ziņoja, ka tai ir atlikuši tikai rudzu miltu krājumi apmēram trim nedēļām un ka nav izredžu nodrošināt turpmākus krājumus. Tāpat šajā laikā krājumos bija 100 tonnas kartupeļu, 65 tonnas miežu, nebija cukura, gaļas, sāls, zivju un taukvielu. Pilsētai pieder apmēram 200 govīs, kas tiek turētas netālajās muižās un pašlaik spēj piegādāt apmēram 1200 pintes [piena] dienā. Agrāk gaļu ieguva, rekvizējot liellopus, taču tagad pilsēta ir spiesta brīvajā tirgū iepirkt nelielu daudzumu gaļas, kas nepieciešams zupas vārīšanai pilsētas virtuvēs.

Amerikas Palīdzības administrācijas atvestie milti pašlaik tiek izsniegti Krājumu daļai – vienā reizē katru ceturtdienu [tiek izsniegts krājums] vienai nedēļai. Tie no Amerikas Palīdzības administrācijas noliktavām tiek nogādāti uz pilsētas noliktavām, no kurām piektdienās un sestdienās tiek izsniegti maizniekiem maizes cepšanai, vai arī trīs atsevišķās vietās tiek pārdoti kā milti. Viena no šādām [vietām] ir pilsētas veikals Jaunajā Liepājā; otrs un pats svarīgākais ir Pētera tirgus.²¹ Milti tiek pārdoti par 70 kapeikām mārciņā²² un tiek sadalīti šādi:

Pārdodamās maizes cepšanai maizniekiem:	60%
Maizes cepšanai pašvaldības vajadzībām:	20%
Pārdošanai kā milti:	15%
Izmantošanai pilsētas iestādēs:	5%

Minētie procenti no nedēļas uz nedēļu nedaudz atšķiras atkarībā no krājumiem, un, ja vien iespējams, rudzu milti vai no miltiem gatavotas auzu pārslas pilsētas virtuvēs tiek izmantotas pirms amerikāņu miltiem.

Pavisam ir 110 maiznieki, kas saņem miltus no Krājumu daļas. Šie milti, kad ir izcepti maizē, jāpārdod par 65 kapeikām mārciņā tiem, kuriem ir maizes kartiņas, un maizniekiem ir atbildīgs pienākums katru nedēļu nodot pietiekamu skaitu maizes kartiņu, kas nosedz visu viņiem izsniegto miltu daudzumu. Tiek rēķināts, ka no 100 mārciņām miltu var izcept 133–1/3 mārciņas maizes. Tas dod maizniekiem ienākumu 16–2/3 rubļi uz katrām 100 mārciņām miltu; no tā viņiem jāsamaksā par raugu un citiem tēriņiem.

ĪSA LATVIJAS VALDĪBAS VĒSTURE [...]

LIEPĀJAS OSTA

Saistībā ar Sabiedroto blokādi²³ visas kuģu ienākšanas un izešanas no ostas kontrolē briti. Divas galvenās ostas un vienīgās ostas, kuras jāuzskata par būtiskām Latvijas un Lietuvas [ekonomikas] atdzīvināšanai, ir Liepāja un Rīga. Liepājas osta sastāv no reida, ko aizsargā mūra viļņlauži, un no iekšējās ostas, kas spēj uzņemt kuģus ar iegrimi līdz divdesmit piecām pēdām.

Iekšējā ostā var piestāt divdesmit pieci kuģi ar diviem tūkstošiem pieciem simtiem līdz trijiem tūkstošiem tonnu kravas, ārējā ostā – trīs [kuģi]. Visos dokos ir dzelzceļa pievadi,

to [sliežu platums] oriģināli ir krievu 60 collas, bet ar vienu nebūtisku izņēmumu kopš 1915. gada [sliežu platums] ir nomainīts uz vācu 57 collām. Ostas pārvaldei pašlaik ir tikai seši velkoņi, kas darbojas. Izkraušanas iekārtas ir trūcīgas, tās sastāv no viena pār-bīdāmā krāna ar 75 tonnu celstspēju. Vienu stacionāru 25 tonnu tvaika krānu, stacionāru ogļu izkraušanas krānu un citas ostas iekārtas izmanto Latvijas valdība. Kad šis ziņas tika ievāktas, dzelzceļus izmantoja vācu karaspēks.

Darbspēku ir viegli atrast, jo šajā apkārtnē daudz vīru ir bez darba. Zemākais algas līmenis parastiem strādniekiem ir septiņi rubļi piecdesmit kapeikas dienā un piecdesmit procenti par visām virsstundām. Visas arodbiedrības ir samērā spēcīgas un ir panākušas astoņu stundu [darba] dienu. Kopumā situācija ar darbu ir samērā mierīga, un nākotne izskatās daudz spožāka trūcīgajam ļaužu slānim, jo [ostā] ienāk mazie kuģi no Zviedrijas un Holandes ar nelielām kravām.

Izkraušanas iespējas līdz šim bijušas ļoti sliktas, jo trūka velkoņu, kas kuģus ievilkta ostā. Pēc tam, kad kuģis ir novietots pietātnē, pārtika ļoti lēni tiek nogādāta noliktavās. To dara ar maziem vārumiem, ko velk viens zirgs, un tādējādi rodas liela dikstāve uz katra kuģa, līdz pat šim laikam vidējā dikstāve ir izmaksājusi sešus dolārus par tonnu. Izkraušana aizkavējās galvenokārt kravu novietošanas un pārvietošanas dēļ.

Sliktākā izkraušana bija no [kuģa] "Lake Charlotte",²⁴ kur 100 tonnu izkraušana aizņēma pusi dienas, šī krava tika izlādēta no vienas lūkas uz baržas un ievilkta ostā – tādējādi šī krava prasīja divkārtu darbu. [Kuģis] "Lake St. Claire" bija viens no labākajiem izkraušanas piemēriem, jo 287 tonnas tika izlādētas vienā dienā, un izkraušana notika no abām lūkām.

ADMINISTRATĪVIE DATI

Pēc tam, kad Liepājā ieradās [kuģis] "Lake Wimico", bija nepieciešams uz īsu brīdi nodrošināt vietu 279 metriskajām tonnām miltu, 43 tonnām bekona, 4 tonnām kondensētā piena, [šie produkti] bija sagādāti ārējā ostā no Austrumāzijas tvaikoņu kompānijas, kas atrodas Sahalinā, un [sagādātās] telpas bija liela koka noliktava. Labības korporācija un A[merikas] P[alīdzības] A[ministrācija] tika atbrīvotas no tālākas atbildības ar rakstisku vienošanos, kas noslēgta ar Austrumāzijas tvaikoņu kompāniju. Nomas maksa par šo vietu noliktavā bija 200 ostrubļi²⁵ mēnesī.

[...]

Šajā laikā stāvoklis Liepājā bija ļoti nemierīgs, jo daudzi cilvēki bija bez darba un pārtikas krājumi ārkārtīgi trūcīgi, tāpēc apkārt ēkai tika novietoti bruņoti sargi, ko nodrošināja vācu militārās iestādes.

Kad mēs pirmo reizi ieradāmies, pilsētu un tās apkārtni bija ieņēmis 25 000 vīru liels vācu karaspēks, kurā karavīru disciplīna bija ļoti zemā līmenī, taču virsnieki izrādīja augstu cieņu visiem A.P.A. locekļiem, un diplomātiskos jautājumos abu pušu sadarbība bija ļoti sekmīga.

27. maijā plkst. 11 ostā ieradās A[merikas] S[avienoto] V[alstu] kuģis "Lake Mary", tas šajā ostā izkrāva 913 tonnas miltu, 15 tonnas cukura, 2–1/2 tonnas kakao, ko novietoja noliktavā iekšējā ostā, tā agrāk bija zināma kā Muitas noliktava, un visus nomas izdevumus sedza Bērnu palīdzības komiteja. Arī šo ēku apsargāja vācu karaspēks, ko nodrošināja vācu varas iestādes līdz vācu karaspēka evakuācijai 25. jūnijā,²⁶ pēc tam visas lietas pilsētā tika nodotas latviešiem.

12. jūnijā plkst. 7 no rīta Kuģniecības pārvaldes²⁷ rekvizētais dāņu tvaikonis "Tyr" ieradās ostā, taču, tā kā trūka latviešu velkoņu, kuģis nepiestāja līdz 13. jūnijam. Kuģa kravā

bija 1574 tonnas miltu, 284 tonnas pupu, 313 tonnas speķa un 335 tonnas piena. Tādēļ, ka šajā laikā visas noliktavu telpas bija aizņemtas, vajadzēja meklēt citu noliktavu. Tā kā praktiski visas šīs preces bija domātas Lietuvas valdībai,²⁸ tās pārstāvis Liepājā iznomāja lielu ķieģeļu noliktavu pretī Muitas noliktavai ar 6000 tonnu ietilpību, un Lietuvas valdība sedza visus izdevumus.

Ierodoties [Liepājā], birojs tika atklāts viesnīcā “Roma”²⁹ Liepājas centrā. Tajā bija galvenais birojs un pieņemšanas istaba, kā arī privāts birojs misijas priekšniekam, un [šīs telpas] tika iegūtas par 25 ostrubļu lielu nomas maksu dienā.

1919. gada 4. jūnijā virsnieki – apakšvirsnieki no baroneses Irmas Mirbahas³⁰ iznomāja dzīvokli pirmajā stāvā Līlijas ielā 3. Šajā dzīvoklī bija sešas istabas ar ēdamtelpu, vannas istabu un verandu. Baronese nodrošināja gaismu, siltumu un ūdeni un par papildu samaksu arī maltīšu gatavošanu, apkalpošanu un veļas mazgāšanu. A.P.A. nodrošināja ēdienu devas, ziepes u. c. un uzņēmās atbildību par īpašumam nodarītajiem bojājumiem.

Tas vairāk bija plānots kā privāts klubs amerikāņiem, un izdevās panākt, ka tas bija daudz lētāks par viesnīcām. Nomas maksa bija 1700 ostrubļi mēnesī.

15. jūnijā Vilhelmīnes ielā³¹ 16 tika iznomāta līdzīga vieta, kur izmitināt [armijā] iesauktos vīrus, tur bija divas guļamistabas un ēdamistaba, un mēneša nomas maksa bija 250 ostrubļi. Vēlāk, kad ieradās papildu personāls, izmitināšana divās guļamistabās Vilhelmīnes ielā 16 tika nodrošināta par 125 rubļiem mēnesī.

Šis iepriekš minētās ēkas ir vienīgās, kuras izmantoja A.P.A. savas darbības laikā līdz 1. augustam.

[...]

PROGRAMMAS

[...]

FINANŠU UN SADALES PERSONĀLS

[...]

REGIONS, KURĀ STRĀDĀJA LIEPĀJAS SEKCIJA

[...]

BĒRNU PALĪDZĪBA LIEPĀJĀ, sarakstījis T. Dž. Orbisons,³² M[edicīnas] k[orpusa]³³

5. jūnijā sākām izsniegt pārtiku 613 bērniem vienpadsmit iestādēs pilsētā, un pašlaik mēs ēdinām vairāk nekā 5000 [bērnu] savās trīs virtuvēs – divās Vecajā Liepājā (viena no tām ebreju) un vienā Jaunajā Liepājā. Mūsu sistēma, kā mēs reģistrējam pārtikai pieteikušās [personas] un pārbaudām individuālus gadījumus, ir sevi apliecinājusi kā efektīva un strādā labi, tā ir šāda:

Ar skrejlapām [rakstiskiem sludinājumiem] mēs izsludinājām, ka A.P.A. ir gatava izsniegt pārtiku, ko Amerikas tauta sūta šejienes trūcīgajiem bērniem, un paziņojām, ka šiem bērniem līdz septiņu gadu vecumam jābūt reģistrētiem noteiktā vietā un laikā, mums bija brīvprātīgie strādnieki, kurus mēs personiski uzraudzījām un kuri rūpīgi reģistrēja katru bērnu.³⁴

Turklāt bez visa tā viņiem bija jāveido saraksts par šaubīgajiem gadījumiem, kad bērni nebija pietiekami slīktā stāvoklī, lai [uzreiz] saņemtu mūsu atbalstu. Šī kontroles sistēma ir darbojusies labi. Katrā apstiprināšanas gadījumā [personai] tiek izdota zaļā kartiņa, uz

kuras ir vieta katrai mēneša dienai, vārdam un adresei, un datumam. Katrā gadījumā [personām] tiek izsniegta viena kartiņa, par kuru tās ir atbildīgas; [kartiņa] nav aizvietojama un, ja tiek pazaudēta vai citādi iet zudumā, vairs nav atjaunojama. Cik man zināms, tikai vienā gadījumā sievietei, kura pazaudēja viena sava bērna kartiņu, tika izsniegta vēl viena kartiņa. Mēs pārbaudījām šo gadījumu, guvām apstiprinājumu[, ka tas ir pamatots,] un pēc trīs dienām izsniedzām viņai vēl vienu [kartiņu].

Šis kartiņas tiek uzrādītas virtuvē un dod tiesības uz 160 gramu pārtikas devu. Mūsu komiteja ir izsniegusi virtuvēm receptes, lai ēdiens dienu no dienas mainītos. Kā jau ziņojām iepriekš, mēs prasām, lai ēdiens tiktu apēsts mūsu virtuvēs, izņemot ārkārtas gadījumus, t. i., ja [personai] ir garais klepus,³⁵ tuberkuloze vai citas lipīgas slimības, tāpat gadījumos, kad slimība liedz bērnam apmeklēt virtuvi.

Mēs ēdinām daudzas grūtnieces. Tāpat mēs ēdinām mātes, kas baro bērnu ar krūti, turklāt dodam bērnam arī pienu. Šajā sakarā es atkārtošu, ka mēs esam izveidojuši piena pudeļu izsniegšanas nodaļu bērniem līdz viena gada vecumam.

Slimo bērnu fiziskā stāvokļa pārbaudi es veicu pats un esmu pārbaudījis vairāk par 700 bērniem. Tā ir bijusi laba mūsu vispārējās programmas daļa.

Ar lielu apmierinājumu varu sacīt, ka vietējais Sarkanais Krusts ir mūsu pārraudzībā un pēc mūsu ieteikuma nopircis un samaksājis par sanatoriju ar tuberkulozi slimiem bērniem. Tāpat pilsētas pašvaldība ir paziņojusi ļoti necienīgam labošanas patversmes vadītājam,³⁶ ka viņš ir atbrīvots no amata, un izvēlējusies viņa pēcteci.

Runājot par bērnu svāra pierakstiem katrā mūsu apgādājamajā iestādē, es varu ziņot, ka ikvienā gadījumā bijis vērojams bērnu svāra pieaugums; piemēram, 89 bērnu svārs palielinājās par 65 mārciņām 21 dienā utt.³⁷ Mēs uzskatām, ka tas ir īpaši svarīgi, jo šajā gadalaikā bērni ir aktīvāki ārpus telpām.

ĀRPUS LIEPĀJAS

Mūsu Centrālās komitejas locekļu pavadībā es esmu noorganizējis 25 vietējās komitejas tikpat daudzās vietās visā Latvijā. Tādā veidā mēs esam izvietojusi katrā valsts daļā spēcīgas komitejas, kas mūs informē un kas izpilda mūsu norādījumus.

Es esmu apmeklējis lielāko daļu no tām vairāk nekā vienreiz un esmu apmierināts ar to, ka komitejas strādā lieliski. Pašlaik mēs ēdinām vairāk par 12 000 bērnu, neskaitot apgabalu, kuru pārziņa Rīga.³⁸

No Liepājas tiek ēdināti [bērni] lielākajā daļā šo vietu, taču ir dažas vietas Rīgas tuvumā, kuras pārziņa šī pilsēta.

Šāda kārtība ir izrādījusies laba. Mani pūliņi neaprobežojas vienīgi ar aktuālo ēdināšanu, bet tiek paplašināti sanitārajā, higiēnas un personiskās veselības jomā.

Cilvēki to dziļi novērtē, un tas liek viņiem ticēt, ka amerikāņi ir viņu patiesi draugi.

Es ticu, ka mūsu pūliņi ir nesuši labus augļus un ka ir sagatavots pamats turpmākām draudzīgām un saimnieciskām šīs valsts un [Amerikas] Savienoto Valstu attiecībām.

Avots: Hoover Institution Archives, American Relief Administration, box 336, file 7.

ATSAUCES UN SKAIDROJUMI

- ¹ Sikāk sk.: ĒRIKS JĒKABSONS. Latvijas un Amerikas Savienoto Valstu attiecības 1918.–1922. gadā. Rīga 2018, 147.–193. lpp.
- ² American Relief Administration European Children's Fund Mission to Poland. Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom, 1919–1922, p. 8.
- ³ Children's Relief Bureau. General Instructions for the officers in the Children's Relief work of the A.R.A. in Poland, Jugo-Slavia, Czecho-Slovakia, Roumania, Finland, Armenia-Syria and Estonia. American Relief Administration Bulletin, 08.04.1919.
- ⁴ KENDRICK CLEMENTS. The life of Herbert Hoover. Imperfect Visionary 1918–1928. New York 2010, pp. 1–3; MATTHEW ADAMS. Herbert Hoover and the Organization of the American Relief Effort in Poland (1919–1923). In: European Journal of American Studies 2009, Nr. 2. Pieejams: <http://ejas.revues.org/document7627.html> (skatīts 12.07.2022.).
- ⁵ Hoover Institution Archives, American Relief Administration, European Unit, Stanford, USA (turpmāk – HIA, ARA, EU), box 332-29.
- ⁶ ARA Children's Relief Programme, 22.04.1919; American Relief Administration Bulletin, 29.04.1919.
- ⁷ American Relief Administration European Children's Fund Mission to Poland, pp. 9, 11.
- ⁸ Amerikāņu palīdzība bērniem. In: Latvijas Avīze, 01.06.1919.
- ⁹ HIA, ARA, EU, box 337-5, 337-14, 332-34, 338-1.
- ¹⁰ Tomass Džeimss Orbisons (*Orbison*, 1866–1938), ASV ārsts. No 1919. gada pavasara atbildīgais par bērnu ēdināšanu Amerikas Palīdzības administrācijas misijā Liepājā, no 1919. gada augusta līdz 1920. gadam Amerikas Palīdzības administrācijas Bērnu ēdināšanas misijas vadītājs Latvijā. Vēlāk ārsts Kalifornijas štatā.
- ¹¹ HIA, T. Orbison's Collection, box 1 (Diary, p. 3).
- ¹² Dr. Orbisona atvadišanās. In: Kurzemes Vārds, 09.08.1919.; Amerikas turpmākā palīdzība bērniem. In: Brīvā Zeme, 07.09.1919. u. c.
- ¹³ Dovs Brūkings (*Brookings*) – ARA misijas majors.
- ¹⁴ HIA, ARA, EU, box 337-13, 337-3 (T. Orbison, Report on Children feeding June 5th to June 14th); Amerikāņu palīdzība bērniem. In: Latvijas Avīze, 08.06.1919.; Trūcīgos bērnus. In: Latvijas Avīze, 13.06.1919.
- ¹⁵ HIA, T. Orbison's Collection, box 1 (T. Orbison to ARA, London, 01.07.1920.).
- ¹⁶ HIA, ARA, EU, box 337-3, T. Orbison to J. Groome, Weekly report of Children Feeding June 14th to 21st, 21.06.1919; Orbison T. The American Relief Administration European Children's Fund, Mission to Latvia, 22.10.1920; American Relief Administration Bulletin, 15.12.1920, No. 6; A. Bērziņa vēstule Ministru prezidentam K. Ulmanim, 22.07.1919. Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Valsts vēstures arhīvs, Rīga, 1307-1-1315, 18. lpp.
- ¹⁷ Domāta Kurzemes guberņa, resp., Kurzeme un Zemgale.
- ¹⁸ Pinte – šķidru un beramu vielu mērvienība angļu mēru sistēmā, Lielbritānijā – 0,568 litri, ASV – 473 l šķidrumiem, 0,550 l beramām vielām.
- ¹⁹ Krievu tirdzniecības mārciņa – 0,409512 kg.
- ²⁰ Stops – tilpuma mērvienība, 1,275 litri.
- ²¹ Pētertīrgus paviljons Liepājas centrā tika atklāts 1910. gadā starp Sv. Annas baznīcu, Sv. Jāzepa katedrāli un sinagogu.
- ²² Mārciņa – masas mērvienība, 0,45 kg.
- ²³ Sabiedroto realizētā Vācijas, tās sabiedroto un ieņemto teritoriju jūras blokāde, kas liedza karaspēka un iedzīvotāju apgādi.

- ²⁴ Amerikas administrācijas kravas piegādāja ASV Kara flotē mobilizētie kravas kuģi, kuru nosaukumā bija vārds *Lake*.
- ²⁵ Ostrubļi – Vācijas okupācijas varas iestāžu 1916. gadā izdota naudas vienība okupētajās teritorijās austrumos.
- ²⁶ Tekstā kļūdains raksturs 25. maijs.
- ²⁷ *Shipping Board* – acimredzot domāts ASV Okupācijas spēku pārvaldes iestādes, kuras bija atbildīgas par kuģošanu, t. sk. par pārtikas kravu transportēšanu.
- ²⁸ Lietuvas tiesības izmantot Liepājas ostu savām vajadzībām (kravu transportiem) noteica Latvijas un Lietuvas 1919. gada 1. martā Kauņā noslēgtais līgums.
- ²⁹ Viesnīca “Roma” atradās Rožu laukumā 7.
- ³⁰ Iespējams, runa ir par baronesi Irmu Amāliju Idu fon Mirbahu, dz. fon Heikingu (dz. 1882. gadā).
- ³¹ Vilhelmīnes iela – tag. Krišjāņa Valdemāra iela.
- ³² Sk. 10. atsauci.
- ³³ *Medical Corps* – Medicīnas korpuss, ASV armijas Medicīnas departamenta struktūrvienība, kurā tika iekļauti kara ārsti ar lielu profesionālu pieredzi.
- ³⁴ Bērnu reģistrāciju, iesaistot arī ārstniecības personālu, veica un turpmāk darbu pārraudzīja īpašas Amerikas palīdzības komitejas, ko veidoja vietējie iedzīvotāji.
- ³⁵ Garais klepus – augsti infekcioza akūta elpceļu infekcijas slimība.
- ³⁶ Veicot patversmju inspekciju, T. Orbisonam bija konflikts ar vienu no patversmju vadītājiem, kurš pēc Orbisona pieprasījuma tika nomainīts.
- ³⁷ Minētie aprēķini bija T. Orbisona personiska iniciatīva, ko viņš veica īpaši aizrautīgi, nosūtot detalizētus datus par bērnu ēdināšanas efektivitāti.
- ³⁸ Rīgā 1919. gada jūnijā tika izveidota atsevišķa Amerikas Palīdzības administrācijas misijas bērnu ēdināšanas nodaļa.